

od bana Pribine, pošto je kraljevao četiri godine. Žena mu Margarita, rimska plemkinja, umre sveto u Dubrovniku).³⁸⁾

Trogiški rukopis pa i uz interpolaciju slaže se dakle potpuno s dubrovačkim piscima o kralju Stjepanu Miroslavu i ženi mu Margariti, a to je vrlo važno za historiju hrvatske narodne dinastije. I ako je naknadna interpolacija, znači, da se u predašnjim vjekovima ipak znalo za kralja Stjepana Miroslava i ženu mu Margaritu.

KOMAD SV. KRIŽA

www.crohisc.com

U dubrovačkoj riznici čuva se još i danas komad drva sv. Križa, i to veći od onih dvaju, koje je donijela sa sobom u Dubrovnik hrvatska kraljica Margarita. Svećenici od pantrivjeka, kad ga pokazuju strancima, govore, da je taj križ darovala kraljica Margarita. Ta tradicija u moćniku potječe već iz davnine, pa tako su pisali i dubrovački kanonici opisujući naš moćnik u crkvenoj riznici, i dubrovački povjesničari. (Slika 2.)

Matijašević (Mattei) u »Memorie storiche su Ragusa« (Zibaldone, sv. I., str. 222.) piše u Popisu relikvija crkve sv. Stjepana na Pustjerni u Dubrovniku ovako: Veliki komad drva sv. Križa, gotovo kubast, u pozlaćenom srebru, izvrsna je radnja. Drži se, da je to donijela Margarita, žena Stjepana, kralja Hrvatske i Bosne.

Škurla³⁹⁾ piše također, da je kraljica Margarita, udovica hrvatskog kralja Stjepana, darovala dva komada sv. Križa moćniku crkve sv. Stjepana. Pri potresu god. 1667.

³⁸⁾ U ovom opisu pogrešno je ime brata kraljeva, što je jasno šegvić u »Vijencu« 1905. dokazao poslije otkrića solinskog natpisa hrvatske kraljice Jelene. Pa i nije čudo, da su historiografi u imenu gdjekada pogriješili. Solinski natpis kraljice Jelene razbistriro je mnogu stranu iz doba hrvatskih narodnih kraljeva, kao što razbistriju i ovi natpisi i historiografi u Dubrovniku.

³⁹⁾ Škurla, Moćnik crkve dubrovačke, 1868.

nesta jednoga komada sv. Križa. Škurla još nastavlja: Ali pošto smo kazali ukratko povijest sv. drva onako, kako je donose gotovo svikolici naši ljetopisci, nastaje pitanje: otkuda su ti komadi došli do ruku kraljice Margarite i kako ih je ona mogla dobiti? ...

Dalje se domišljava Škurla: »Što se dakle mora izvesti iz navedenih događaja u pogledu predmeta, o kome govorimo? Može se izvesti to: budući da su dokazani prijašnji odnosi između carigradskoga dvora i hrvatskih kraljeva, možemo pomisliti, da je kojemu od njih bio iz Carigrada na dar poslat komad sv. drva. To će nam se još vjerojatnije činiti, kad pomislimo, da uvijek bijaše običaj bizantinskih careva slati na dar osobama, koje bi odlikovali svojim prijateljstvom, koji komad sv. drva ...

A sada da čujemo još, kako Škurla zaključuje o toj čuvenoj relikviji:

Tako dakle nalazimo u Carigradu najveći komad sv. Križa, i istumačeno je, kako istočni carevi mogahu njim počastiti svoje prijatelje, a naročito kraljevski dvor hrvatski, otkuda dođe u Dubrovnik znameniti komad, o kome je riječ u ovome članku ...

U kapeli stolne crkve dubrovačke na uzoritome prijestolju stoji danas komad sv. drva, o kome smo eto govorili, zatvoren u Križ od pozlaćena srebra. Taj srebrni križ visok je 55.5 centimetara, a poprijeko mjeri 45 cm. Na četiri kraja, s prednje strane, na oškol (reliježno) su izrađena četiri evanđelisti: na vrhu sv. Ivan, odozdo sv. Luka, na desnome laktu sv. Mato, a na lijevome sv. Marko. S druge strane također su četiri lika, to jest ozgo bl. Gospa s djetetom, dolje sv. Klara s piksridom u ruci, na desnome laktu sv. Vlaho, koji drži u ruci Grad, a na lijevome sv. Stjepan, prvi mučenik, koji nosi kationik.⁴⁰⁾ U sredini križa

⁴⁰⁾ Don Frane Bulić veli, da je taj srebrni okvir s likovima iz XV.—XVI. vijeka.

ima šupljina duga 25.5 cm., široka 12 cm., a duboka oko 3 cm., zatvorena s jedne i s druge strane staklom, povrh kojega je mrežica, spletena od srebrene pozlaćene žice; u toj je šupljini sv. drvo, koje se tako može gledati s jedne i druge strane. (Slika 2.)

Taj križ iznosio se prije litijom kroz Grad na 9. siječnja svake godine, i to na uspomenu kuge, koja se pojavila u Dubrovniku godine 1691. Istom prilikom nosile su se glava i noge sv. Vlahu. Jednako se taj križ nosio na 6. travnja, na dan velikoga potresa god. 1667., zajedno sa sv. Sakramentom, Pelenicom, slikom bl. Gospe, glavom i rukom sv. Vlahu. Isto tako i 5. svibnja na uspomenu kuge god. 1586. Sada se više ne iznosi izvan crkve, samo na 9. siječnja svake godine čini se s njime litija u crkvi. Ujedno se izlaže puku na štovanje svaki korizmeni petak i kad su svetkovi vine sv. Križa.

Komad sv. drva nema pravilna oblika, nego je negdje uži, a negdje širi, a tako isto negdje tanji, a negdje deblji. Površina njegova nije ravna i na jednoj je strani izrupana. Ima još tamo i amo pukotina, od kojih se neke jedva mogu opaziti, a neke su pošire. Zbog te nepravilnosti debljina mu se ne može točno označiti, ali držimo, da iznosi oko 9.5 cm, dok mu je najveća duljina 24 cm, a širina 2.8 cm. Boja mu je poput kostanja, dosta tmasta, gotovo tamna; a tvrd je taj komad toliko, da se ne da rezati ni najoštrijim nožem, nego se pod njim cijepa na malahne mrvice, kao da je od stakla, a tvrdoća drveta uzrok je, cijesimo, sadašnje njegove nepravilnosti. Ako bismo naimе držali, da mu je oblik i bio pravilan u onome času, kad je bio otkinut od većege komada u Carigradu, vjerojatno je poslije — kad se nalazio u hrvatskih kraljeva, a zatim pri dubrovačkoj vladi — od njega kidano za različite pobožne potrebe i darove i kako se nije moglo drvo pravilno rezati zbog tvrdoće, sva je prilika, da su otud odovud cijepali, kako su bolje znali. Premda, kako smo rekli, sadašnji oblik

toga komada upućuje na to, da se nekada kidalo od njega, ili u Dubrovniku, ili prije, ipak mi nemamo o tome izvjesnih dokaza do god. 1844., kad je ondašnji dubrovački biskup Toma Jaderinić otkinuo od njega malo, te nešto poslao na dar u Rim kardinalu Jakobu Fransoniju, načelniku Kongregacije de propaganda fide. Taj komad, kako nam je neki očevidec kazao, mogao je biti po prilici dugačak 6—7 cm., širok oko 2 cm., a debeo blizu jedan centimetar. Nešto pak poklonio je biskup g. 1855. nadvojvodi austrijskom Ferdinandu Maksimilijanu, potomjem meksikanskom caru, koji zatvori primljeni komad u zlatnu oklopnicu, obloženu dragijem kamenjem, a poslije za svoga putovanja po Palestini darova tu relikviju kapeli sv. Jelene u Jerusolimu sa željom da se usadi u Križ, što ga sv. Jelena drži u ruci, da bi tako vazda bio pred očima pobožnome puku. Kolik je bio taj komad, nije nam poznato. Sittijeh otkidaka sv. drva, odcijepljenih u rečenoj prigodi, bilo je također razdijeljeno nekim crkvama naše biskupije i različitim pobožnijem osobama. Ne znajući, kolika je bila prvotna veličina sv. komada, ne možemo ni zaključiti koliko ga je prikrao biskup Jaderinić. Samo nam se čini, da je kidano od njegove debljine, a u duljinu i širinu nije se diralo.

Što se tiče vrste drveta sv. Križa, nijedan od starijih crkvenih povjesničara ne ostavi nam o tome spomen. Ako je vjerovati nekim starinskim stihovima, bilo ga je četiri vrste, to jest od cedra, čempresa, paome i masline. Najposlije učeni Francuz g. Rohault de Fleury, koji će, nadamo se, uskoro izdati rezultate svoga istraživanja o kakvoći i vrsti križnog drva, piše nam, da mikroskopska razgledanja, učinjena na njegov nalog od botaničkih profesora u Francuskoj i u Italiji, dadoše vazda istu vrstu Conifera, pinija ili bora po prilici. «

Ovaj komad sv. Križa može se vidjeti sada svake srijede i subote u riznici prvostolne crkve bl. Gospe u Dubrovniku. (Slika 2.)